

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1217/1-XVII/8
26.09.2013. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VII редовној седници, одржаној дана 26.09.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ЕЛИЗАБЕТА СИЛАЋИ (1410-1483), кандидата Мелине Рокаи и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 24.01.2012. године.

Кандидат Мелина Рокаи објавила је рад: Poverty and the Franciscan order in southeast Europe, Истраживања 22, Нови Сад 2011, 145-151.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/2370
27.09.2013.
(број захтева)
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Мелине (Петар) Рокаи
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНД Мелина (Петар) Рокаи
ИДАТ (име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом:

Елизабета Силађи (1410-1483)

Универзитет је дана 24.01.2012. својим актом под бр 06-53/36 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Елизабета Силађи (1410-1483)

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Мелине (Петар) Рокаи
(име, име једног од родитеља и презиме)
образована је на седници одржаној 27.06.2013. одлуком факултета под бр 851/1-XV/11 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Андрија Веселиновић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
2.	др Марко Шуица	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Ненад Лемајић	редовни проф.	исто	Филозофски ф. у Новом Саду

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 26.09.2013.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ
НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
Београд, 09.07.2013. године

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ О ОЦЕНИ И ОДБРАНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ КАНДИДАТКИЊЕ МЕЛИНЕ РОКАИ

На предлог Одељења за историју Филозофског факултета у Београду, својом одлуком од 27.06.2013, године, Наставно научно веће нас је изабрало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда **Мелине Рокаи** под насловом ***Елизабета Силађи (1410 - 1483)***. У Комисију су изабрани др Андрија Веселиновић, редовни професор, др Марко Шуица, доцент и др Ненад Лемајић, редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду. Комисија је прегледала предату докторску тезу кандидаткиње и сачинила овај извештај који је слободна да поднесе Већу.

Биографски подаци кандидата

Докторандкиња Мелина Рокаи рођена је 1985. године у Београду. Основну школу завршила је као носилац Вукове дипломе. Први и други разред гимназије завршила је као ђак генерације за те разреде. Посредством Министарства просвете и спорта изабрана је 2002. године да буде стипендиста Светских колеца у Канади, где је завршила гимназију. На Филозофски факултет у Новом Саду, на Одсек за историју уписала се 2005. године. и завршила је пре рока као студент генерације са просечном оценом 9,76. Дипломски рад одбранила је са највишом оценом. Мастер студије историје завршила је на Универзитету Оксфорд у Великој Британији као стипендиста Министарства омладине и спорта, Фонд за младе таленте. На Филозофском факултету у Београду уписала је докторске студије историје 2009. године. Са највишом оценом положила је све предвиђене испите. Рад на докторској дисертацији *Елизабета Силађи (1410-1483)* одобрен јој је на седници Наставно-научног већа 27.06.2013. године, након добијања сагласности Универзитета.

У току основних студија била је стипендиста Италијанског института за културу, за учење италијанског језика у Падови. Током докторских студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Као докторанд укључена је у пројекат Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Српска држава и друштво у изворима средњег века* (евиденциони број 147024, руководилац проф. др. А. Веселиновић). Да поменемо да је колегиница Рокаи до сада активно учествовала у научном раду са рефератима на Интернационалном средњовјековном конгресу у Лидсу, Велика Британија, и то три пута, затим на међународним скуповима у Кракову, Мађарској, као и у Београду. Била је предавач по позиву на Универзитету Унион у Београду. Од научних радова у овом временском периоду објавила је рад у иностраном научном часопису *The South Slav Journal*, у *Зборнику радова БОШ*, и у часопису *Истраживања*. Такође су у штампи научни и сручни текстови у часопису *Истраживања* и *Стари српски архив*.

Циљ, предмет и основне научне поставке дисертације

Тема докторске дисертације *Елизабета Силађи (1410 - 1483)* проистекла је као резултат договора ментора и кандидаткиње чији су предходни мањи радови пружали основу да се подухвати ове обимне и значајне теме из српско-мађарских односа у касном средњем веку. Личност највеће жене на историјској позорници те епохе потпуно је потиснута у позадину од мушких чланова њене породице, супруга Јанка и сина краља Матије Хуњадија-Корвина. Иако се Елизабета Силађи узгред помиње у безброј радова, она ни до данас није имала своју самосталну монографију ни на српском, ни на мађарском језику, што је као једна од најистакнутијих личности њеног доба одавно и заслужила. Њена биографија коју ће кандидаткиња да уобличи у овом раду замишљена је да представља допринос како националним историјама ова два народа, тако и шири допринос општој историји средњег века на прелазу у нови век, а у тематском погледу родним студијама. Кандидаткиња је током својих прелиминарних истраживања установила како архив породице Хуњади који се чува у Земаљском архиву Мађарске у Будимпешти, пружа довољно, делом неиздате грађе, за истраживање ове неистражене теме које може да доведе до нових научних достигнућа. Опште и научно-методолошко образовање кандидата, као и њена предиспозиција за проучавање овог периода и тематике оправдали су претпоставку да ће она успешно

обавити тај сложени задатак. Развој историјске науке се огледа у преплитању посебних и општих појава и процеса у ужим и ширим временским, хронолошким, географским и тематским оквирима, чије познавање је омогућило кандидату сагледавање истих из свих аспеката националне и опште историје. Можемо слободно рећи да је кандидаткиња и њена теза у том, као и у сваком другом погледу, у потпуности испунила очекивања и циљ, и дала значајан научни резултат који је пред нама.

Опис садржаја дисертације

Докторска теза *Елизабета Силађи (1410 - 1484)* састоји се од 297 страна сложеног текста, праћеног одговарајућим научним апаратом. Осим основног текста (стр.1-202) она садржи *Увод* (стр.1-20), затим *Закључак* (стр.203-223), *Изворе* и *Литературу* (стр.224-253), *Животну хронологију* (стр.254-266) и *Прилоге* (267-295).

У *Уводу* (стр.1-20) ауторка кратко образлаже саму тему и методологију рада, користећи хеуристичке методе у истраживању и комбинујући текстално и визуелно у излагању грађе. Критички разматра постојеће објављене и необјављене изворе и излаже сопствено истраживање необјављене грађе из мађарских, српских и италијанских архива и библиотека. Затим даје кратак осврт на објављене изворе и литературу. Кад је у питању научна литература, посебно је истакнуто учешће Елизабете Силађи у приручницима и уџбеницима у Мађарској, затим лексиконима, да би на крају било истакнуто присуство Елизабете Силађи у јужно-словенској историографији. Оно је врло скромно и површно, чешће у хрватској него у српској историографији. На крају кандидаткиња износи саму композицију рада.

Читав основни текст дисертације неравномерно је распоређену дванаест целина или поглавља.

Прво поглавље носи наслов *Порекло и преци Елизабете Силађи* (стр.21-30) и има за циљ да осветли генеалогiju и претке Елизабете Силађи, са нагласком на њеном босанском пореклу. О том босанском пореклу се износе сва релевантна мишљења и изворни подаци, мада у мађарској историографији има и мишљења да је њихово порекло бугарско или старомађарско. У прилог мишљења о босанском, односно српском пореклу ауторка додаје нове изворне податке, као и податке најновије историографије у Мађарској где се нормално гледа на мултиетничност. Никола из Горажда, Дионисије и Ладислав Силађи, отац Елизабетин су вероватно били браћа која су

прешла у католичанство и постали, као и њихови рођаци локални феудалци у северној Босни. Када су покушаји краља Жигмунда почетком 15. века да завлада Босном пропали, Никола од Горажда и Ладислав Силађи су се повукли за Угарску, пратећи краљеву војску.

Друго поглавље носи наслов *Име* (стр.31-35) и има за циљ да разјасни њено име у изворима, тј. како су је савременици ословљавали и титуле које је она сама користила, као и име којим су је називали у историјској литератури.

Треће поглавље носи наслов *Рођење и девојаштво* (стр.36-37) и у њему су изложени резултати до којих је кандидаткиња дошла у погледу места и датума рођења Елизабете Силађи, као и у вези њеног девојаштва. У недостатку података морамо се задовољити упоређивањем релевантних извора и мишљења изнетих у литератури. Према тим мишљењима она се упознала са Јанком Хуњадијем 1428. године када се он налазио у војсци краља Жигмунда у походу против Турака ради освајања тврђаве Голубац. Тада је она имала око 18 година, а Хуњади око 27/8 година. Женидба је обављена између 1429/30. године, јер се поуздано зна да им се 1431. родио син Ладислав.

Четврто поглавље носи наслов *Жена Јанка Хуњадија* (стр.38-61) и дели се на две целине *Мајка* и *Двострука српска свекрва* и представља увод ка централном делу рада. У овој целини покушан је да се утврди датум рођења њених синова у првом реду Матије, око кога у историографији и данас владају контароверзна тумачења. У њему се излаже двоструко материнство Елизабете Силађи као предуслов за формирање српско-мађарских односа, захваљујући околности што су обојица њених синова Ладислав и Матија били ожењени Јелисаветом, унуком српског деспота Ђурђа Бранковића, а кћерком Улриха Цељског. При томе се обрађује њен однос са снајом за који се у раду утврђује да је био контрадикторан. Родитељи њеног мужа обезбедили су јој богат свадбени поклон, али њен свекар је под утицајем Ивана Капистрана протерао српске калуђере из њене пратње. Елизабета се ипак обратила Капистрану да се моли за њено оздрављење када се смртно разболела.

Пето поглавље носи назив *Удовиштво - политичка активност Елизабете Силађи* (стр.62-105) и представља централни део рада. Њена политичка улога почиње смрћу супруга и траје до женидбе Матије са Беатричком Арагонском. У то време она је вршила неформалну, али фактичку улогу краљице мајке. Први њен значајни политички акт је што се одрекла освете због смрти старијег сина Ладислава и склопила заједно са својим братом Михајлом Силађијем

споразум са највећим ривалима породице Хуњадија, Горјанскимa, што је омогућило Матијино довођење на престо Угарске, за шта је она обезбедила огромна материјална средства. Пошто је откупила свог сина из заробљеништва у које је доспео не у последњем реду захваљујући учешћу свог несуђеног девера српског деспота Лазара Бранковића, неко време је играла улогу савладарке. Неколико пута је мирила свог сина, сада краља са својим братом, а током рата са Турском који је њен син водио, замењивала га и организовала снабдевање војске. Она је у сукобу сина и брата увек стајала на страни првог, али када су били у питању сопствени материјални интереси одбранила их је против обојице забрањујући планирану замену породичних поседа Хуњадија за остатке Српске деспотовине. Њена политичка улога завршила се спектакуларно репрезентативном улогом дочека своје нове снаје напуљске принцезе Беатриче Арагонске.

Шеста целина носи назив *Привредна активност Елизабете Силађи* (стр.106-146) и је подељена у шест одељака који прекидајући хронолошко излагање приказују њену економску активност пре и након повлачења из политичког живота, која се у првом реду састојала у управљању поседима породице Хуњади. Поседи су се простирли на подручју шест држава, међу њима и српски поседи у јужној Угарској. Главни од њих била су властелинства Хуњадвар, Вилагошвар, Мункач, Нађбања и Дебрецин, од којих су већина пре тога били поседи српских деспота. Центри ових властелинастава захваљујући смишљеној политици њихове господарице развили су се у градове. На подручју данашње Србије имала је добра Бачкој и Рудиште под Авалом код Београда, које је још њен муж заменио са српским калуђерима. Поред разматрања начина стицања и губитка поседа у овој целини кандидаткиња приказује социјалну, економску и етничку структуру становништва њених поседа. У социјалном погледу становништво тих имања делило се на кметове и фамилијаре. Она примећује чињеницу веома значајну са мултиетничког аспекта како је на њеним поседима било у великом броју и српског становништва које се досељавало, према саопштењу извора, из страха од Турака. На њеним поседима развила се интензивна пољопривредна, рударска, трговинска и грађевинска активност. Кандидаткиња је утврдила да је Елизабета својим добрима управљала путем властите канцеларије, што је поред спорова које је водила произвело обиман дипломатички материјал. У излагању овог поглавља прати се методолошки другачији приступ. Напушта се хронолошки принцип и користи се тематски.

Седмо поглавље носи назив *Религиозни живот* (стр.147-160) и разматра ту страну Елизабетине биографије. Приказује духовну димензију њене богате личности, интензивну ктиторску активност, чланство у верским удружењима, али и верски и политички однос са папством. Кандидаткиња истиче њено безуспешно настојање за канонизацију Ивана Капистрана за кога је Елизабета остала везана и после његове смрти. Из аспекта српске историје посебно је значајно како је Елизабета од тог чина очекивала преобраћење у римокатоличку веру православних, који су живели у околини места његовог гроба у Илоку, у великом броју.

Осмо поглавље носи назив *Сумрак живота* (стр.161-168) у коме се кандидаткиња вратила хронолошком принципу излагања. Описује своју главну јунакињу као брижну баку ванбрачног унука Иваниша Корвина. Кандидаткиња коригује досадашње схватање како је он наследио целокупна имања Хуњадија тестаментом Елизабете Силађи., што не умањује чињеницу како је она уистину Иванишу оставила сва своја добра. У другом одељку овог поглавља описује се крај живота, при чему се наглашава како се не зна сигурно ни време, ни место њене смрти. Краљ Матија је додуше дао да се пренесу посмртни остаци своје мајке у краљевску гробницу базилике у Стоном Београду, али после турског освајања иста је претворена у џамију, а гробу се губи траг.

Девето поглавље носи назив *Елизабета Силађи у уметности* (стр.169-193) и дели се на два одељка од којих први обрађује њено представљање у ликовној уметности. Утврђено је да не постоји савремена представа Елизабете Силађи. Она се јавља на историјским композицијама и то највише посвећеним оним ситуацијама у којима у стварности није била присутна. Посебно се истиче да ју је у том контексту овековечила и чувена српска сликарка Катарина Ивановић. Нарочита пажња посвећена је портрету за који се мислило да представља Елизабету, а у стварности је то лик англосаксонског краља светог Освалда. Други одељак овог поглавља посвећен је њеном лику у разним родовима лепе књижевности. Најчувенија је у овом жанру балада Јаноша Арања „*Матијина мати*“ коју је Благоје Бранчић превео на српски. Њен лик се јавља у српској и словеначкој народној књижевности. Елизабетин лик је за разлику од осталих грана уметности изразито негативан.

Десето поглавље носи назива *Места и установе посвећене успомени Елизабети Силађи* (стр.194-194) од којих у мађарској неколико школа носи њено име. Једна од најлепших улица у

Будимпешти названа је по њој. На углу алеје Елизабете Силађи налази се и њена гранитна статуа надприродне величине.

Једанаесто поглавље *Однос краља Матије и Елизабете Силађи* (стр.195-198) сажето приказује однос мајке и сина при томе се осврћући на разна мишљења у историографији.

Дванаесто поглавље *Карактеризација Елизабете Силађи* (стр.199-202) даје њену карактеризацију у изворима и историографији. Од њих кандидаткиња издваја мишљење Јована Радонића који је назива „старом матроном“ и поноситом Хуњадијевицом, што је усвојила и кандидаткиња.

Основни резултати научни допринос

Тема је у потпуности обрађена, а самим тим су остварени и основни научни резултати које је сама кандидаткиња и ментор постављао током израде тезе. Пре свега рад је хеуристички добро обављен и методолошки добро обрађен. Нарочито то важи за необјављену грађу мађарских, италијанских и српских архива, али исто то важи и за објављена документа, као и за обимну литературу од неколико стотина библиографских јединица. С обзиром на обиман рад на изворима и литератури, кандидаткиња је донела низ нових података, исправки нетачних схватања устаљених у ранијој историографији. Кандидаткиња је показала да је у потпуности овладала методологијом историјске науке, критиком и аналитичким и синтетичким приказивањем масе чињеница. Тражећи одговоре на питања која јој је тема наметала, која јој је ментор или сама постављала, давала је праве одговоре, поткрепљене подацима из историјских извора и литературе, по потреби напуштајући хронолошке оквире излагања. У раду је кандидаткиња поштовала мишљења ауторитета српске и мађарске историографије, подвргавши их ипак својој критичкој анализи. При томе је често долазила до нових и трајних резултата. На основу свега напред реченог, види се да је кандидаткиња добро обрадила изабрану тему и тиме на нов начин пружила допринос бољем и потпунијем познавању личности и доба Елизабете Силађи.

Закључак са предлогом

На основу свега што је у овом извештају истакнуто, чланови Комисије имају част да предложи Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да **прихвати овај извештај као изразито позитиван и одобри усмену одбрану докторске дисертације**

Мелине Рокаи под насловом *Елизабета Силађи (1410 – 1483)* пред Комисијом у истом саставу. Том приликом ће чланови Комисије изнети неке појединачне примедбе, питања и предлоге кандидаткињи у циљу евентуалног побољшања садржаја дисертације.

Чланови Комисије:

др Андрија Веселиновић,
редовни професор

др Марко Шуица,
доцент

др Ненад Лемајић,
редовни професор